

KULTURUTSKOTTETS UTLÅTANDE 3/2004 rd

Statsrådets utredning med anledning av kommissionens meddelande "Europa och grundforskningen"

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Stora utskottet sände den 20 februari 2004 statsrådets utredning med anledning av kommissionens meddelande "Europa och grundforskningen" (E 12/2004 rd) till kulturutskottet för eventuella åtgärder.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Mirja Arajärvi, undervisningsministeriet
- överdirektör Anneli Pauli och överinspektör Tiina Vihma-Purovaara, Finlands Akademi
- direktör Petri Peltonen, Teknologiska utvecklingscentralen Tekes.

STATSRÅDETS UTREDNING

Förslag

Kommissionen föreslår att finansieringen av grundforskningen blir en av grundpelarna i EU:s framtida ramprogram för forskning. Ramprogrammen bör kompletteras med en ny finansiell mekanism som är fokuserad framför allt på grundforskning och som ger stöd åt enskilda forskningsgruppers projekt på samma sätt som Förenta staternas nationella vetenskapsfond (National Science Foundation) beviljar enskilda stipendier.

Meddelandet tar inte närmare ställning till hur mycket finansiering som behövs eller hur genomförandet är organiserat. Det tar inte heller ställning till om den nya stödmekanismen bör omfatta alla branscher eller begränsa sig bara till ett fåtal. I samband med beredningen av det sjunde ramprogrammet för forskning ska kom-

missionen senare i vår komma med ett nytt meddelande med konkretiserade förslag till fortsatta åtgärder beroende på vad diskussionerna mellan politiker och experter utmynnar i.

Statsrådets ståndpunkt

Finland ser det som mycket viktigt att grundforskningen i EU utvecklas och får mer resurser. Det finansiella underskottet i Barcelonamålen måste i första hand täckas genom ökad tilldelning av offentliga medel för forskning på nationell nivå och fler FoU-investeringar från företagens sida.

Det sjätte ramprogrammets nya instrument som gynnar uppbyggnaden av ett europeiskt forskningsområde ger bättre förutsättningar för samarbete kring högkvalificerad grundforskning. De har som mål att skapa ett nätverk mel-

lan forskargrupper i olika medlemsländer, vilket bör vara utgångspunkten för ramprogrammet också framöver. Men de program och delar i det sjätte ramprogrammet som främjar grundforskningen är så små att de inte förmår höja grundforskningens nivå i enlighet med ERA-målen.

Det kan anses ligga i Finlands intresse att våra forskare i allt större utsträckning har möjlighet att delta i konkurrensen om forskningsresurser på vetenskapliga grunder och den vägen kommer med i projekt som vi saknar adekvata resurser för. Vi klarar oss i den konkurrensen om vi fortsatt ser om vårt nationella forskningssystem och ser till att inte minst universitetet har de resurser de behöver.

Finland har en nationell spjutspetspolitik, precis som vissa andra vetenskapligt mera avancerade länder. En spjutspetspolitik på europeisk nivå bör tillföra ett äkta mervärde framför allt genom att ge spjutspetsenheterna en möjlighet till ett bredare och djupare internationellt samarbete.

I samband med beredningen av det sjunde ramprogrammet gäller det att överväga dels grundforskningen, dels hur de delar av ramprogrammet ska organiseras som har som främsta mål att stödja grundforskningen (forskarutbildning och forskarmobilitet, forskningsinfrastruktur, COST, INTAS).

Ur Finlands synvinkel är det inte rationellt att extra EU-finansiering till grundforskningen skulle gälla finansieringen av enskilda projekt utan förpliktelse till internationellt samarbete i Europa. Det är de nationella myndigheternas sak att finansiera enskilda projekt och varje land bör självt ordna med detta i tillräcklig omfattning. Det nya systemet ska inte inrättas för att täppa luckorna i den nationella finansieringen. EU-finansieringen ska uppmuntra europeiska forskare att bilda nätverk. Projekten kan administreras av en enda organisation, men de ska vara öppna för hela den europeiska forskargemenskapen. Dessutom bör sådana projekt finansieras som är alltför stora och riskfyllda för ett enda land.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

I Europa har det traditionellt ansetts att grundforskningen faller inom den nationella behörigheten och att EU i linje med sina forskningspolitiska mål bör begränsa sina åtgärder till att stödja en utveckling av tillämpad forskning och teknik. I själva verket genomförs och finansieras grundforskning i Europa huvudsakligen nationellt. En högkvalitativ vetenskaplig forskning kräver i sig nära internationella kontakter. Samarbetet sker huvudsakligen genom direkta kontakter mellan forskare och i nätverk. Men i Europa har det inte inrättats någon finansiell organisation som omfattar alla områden av grundforskningen och som stöder fri vetenskaplig forskning.

Vid toppmötet i Lissabon fattades beslut om att inrätta ett europeiskt forskningsområde. Beslutet har samband med målet att göra Europa till världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska ekonomi fram till 2010. Målet kombinerar i

sig en hållbar utveckling, bättre sysselsättning och en starkare social sammanhållning. Bedömningarna om måluppfyllelsen inom vetenskap, teknik och innovationer är att vi snarare står längre från målen än tidigare. Därför är det viktigt att det europeiska forskningsområdet konkretiseras och gemenskapen utvidgar sin verksamhet inom grundforskningen.

Kommissionens meddelande kan bidra till att målen i Lissabonstrategin och vid toppmötet i Barcelona nås. Därför är det viktigt med ett brett stöd för grundforskningen så att den också omfattar humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och att öka resurserna i hela unionen. Här har Finland ytterligare en möjlighet att profilera sig som ett land i vetenskapspolitikens framkant.

Utskottet tillstyrker att stödet till grundforskningen på unionsnivå förstärks med målet att skapa toppforskning av världsklass inom olika områden. Genom bättre konkurrenskraft kan vi

t.ex. avvärja hotet om att våra intellektuella och ekonomiska resurser försvinner till Förenta staterna. Utskottet anser att en satsning på grundforskning är ett sätt att förstärka konkurrenskraften framför allt på sikt. Men det understryker att vi bör införa sådana nya mekanismer för ökad finansiering av grundforskningen i unionen att de genererar ett verkligt mervärde i medlemsstaterna och hela unionen.

Utskottet påpekar att det nya systemet inte får användas till att täppa hålen i den nationella finansieringen. EU-finansieringen bör uppmuntra europeiska forskare att bilda nätverk. Det är viktigt att stödet riktas speciellt till projekt som är för stora eller riskabla för att finansieras av ett enda land.

Meddelandet tar inte ställning till hur det nya stödsystemet ska administreras. Utskottet uppmärksammar att verksamheten i väsentlig grad beror av det sjunde ramprogrammet som kommissionen kommer att presentera i ett nytt meddelande. I ramprogrammet är stora förändringar att vänta på många områden. I sitt meddelande om budgetramarna har kommissionen förutspått

en radikal översyn och en volymökning av ramprogrammet. Alla dessa frågor är fortfarande utestående och därför anser utskottet det förhastat att ta ställning till administreringen i detalj. Det är viktigt att alternativen för gemenskapsstödet för grundforskningens administration utreds i den fortsatta beredningen.

Utskottet noterar att enskilda finansieringsbeslut bör bygga på rent vetenskapliga kriterier. Men det understryker att besluten om hur finansieringen riktas — t.ex. prioriteringar — bör bygga på politiska överväganden i unionen, dvs. genom politiska beslut ska finansiering kunna riktas till sektorer som är nödvändiga i ett unionsperspektiv.

Utskottet tar ställning till frågan i detalj längre fram när kommissionen kommer med sitt nya meddelande.

Utlåtande

Kulturutskottet föreslår

att stora utskottet beaktar vad som sägs i detta utlåtande.

Helsingfors den 1 april 2004

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Sade Tahvanainen /sd
medl. Esko Ahonen /cent
Tuomo Hänninen /cent
Rauno Kettunen /cent
Minna Lintonen /sd
Mikaela Nylander /sv

Kirsi Ojansuu /gröna
Aila Paloniemi /cent
Marja Tiura /saml
Jutta Urpilainen /sd
Unto Valpas /vänst
ers. Minna Sirnö /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.